

35 Gele Rijdersplein

De Slag om Arnhem had grote invloed op de Arnhemse infrastructuur. Zo werden markante gebouwen op het Willemsplein zwaar beschadigd en in veel gevallen niet meer hersteld.

Het Gele Rijdersplein is in de jaren vijftig van de 20e eeuw aangelegd. Het werd aangelegd op de plaats waar tot het eind van de oorlog de Willemskazerne had gestaan. Deze kazerne werd bij de start van de Slag om Arnhem gebombardeerd door de geallieerden.

Door de aanleg van het Gele Rijdersplein werd het Willemsplein drastisch kleiner. Dit verhaal beschrijft de luchtaanvallen op 17 september 1944 die vooraf gingen aan de luchtlandingen en de grondacties van de Slag om Arnhem. Ook het statig standbeeld op het Gele Rijdersplein dat de Arnhemse beeldhouwer Gijs Jacobs van den Hof vervaardigde en dat in 1963 werd onthuld wordt beschreven.

[Het bombardement op de Willemskazerne](#)
[Het Gele Rijdersplein](#)

Het bombardement op de Willemskazerne

Vooroorlogs beeld van de Willemskazerne aan het Willemsplein (Collectie Gelders Archief)

Vooroorlogse luchtfoto van de Willemskazerne en omgeving. (Collectie KLM Aerocarto)

Een geallieerd bombardement op zondagochtend 17 september 1944 betekende het begin van een veranderd stadsbeeld in de Gelderse hoofdstad. Dit was echter niet het eerste bombardement op Arnhem tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op 22 februari 1944 had de Amerikaanse 446th Bomb Group bij vergissing de gasfabriek en de verf- en glasfabriek van Van Ommeren zwaar getroffen. Zeventien huizen werden verwoest en nog eens eenentwintig anderen raakten zwaar beschadigd. In totaal kwamen 57 mensen om het leven.

De Britse bommenwerpers die op eerste ochtend van Market Garden boven de stad verschenen kwamen daarentegen niet per ongeluk overvliegen. Bij het voorbereiden van de operatie – het droppen van drie geallieerde luchtlandingsdivisies en een zelfstandige parachutistenbrigade, verdeeld over drie dagen – was vastgesteld dat het aantal vanuit de lucht waarneembare Duitse luchtafweerkanonnen in en rond Arnhem tussen 7 en 11 september was toegenomen van 21 tot 112.^[1] Deze artillerie, en de drie aanwezige kazernes moesten worden gebombardeerd in de hoop dat de Britse 1st Airborne Division zo vrijwel ongestoord zou kunnen landen bij Heelsum en Wolfheze.

Rond 10.45 uur verschenen de eerste Britse Mitchell bommenwerpers boven de stad, geëscorteerd door kleine, wendbare duikbommenwerpers. Diverse plekken in de stad, zoals het telegraafkantoor en luchtafweergeschut bij de Rijnbrug, werden gebombardeerd.[2] Ook de 19e eeuwse Willemskazerne moest het ontgelden. Het hoofdgebouw was in 1836 ontworpen door architect Anthony Aytink van Falkenstein, en bood tot 10 mei 1940 onderdak aan de befaamde Gele Rijders – het Korps Rijdende Artillerie.

Het was de Britse inlichtingendienst via berichten van de Arnhemse OD en LKP verzetsgroepen bekend dat de kazerne aan het Willemsplein werd gebruikt door de Duitsers als opleidingscentrum voor jonge onderofficieren van de Schutz Staffel (SS). De SS Unterführerschule Arnheim was hierin gehuisvest en werd geleid door SS-Standartenführer Hans Michael Lippert. Hij herinnerde zich kort na de oorlog:

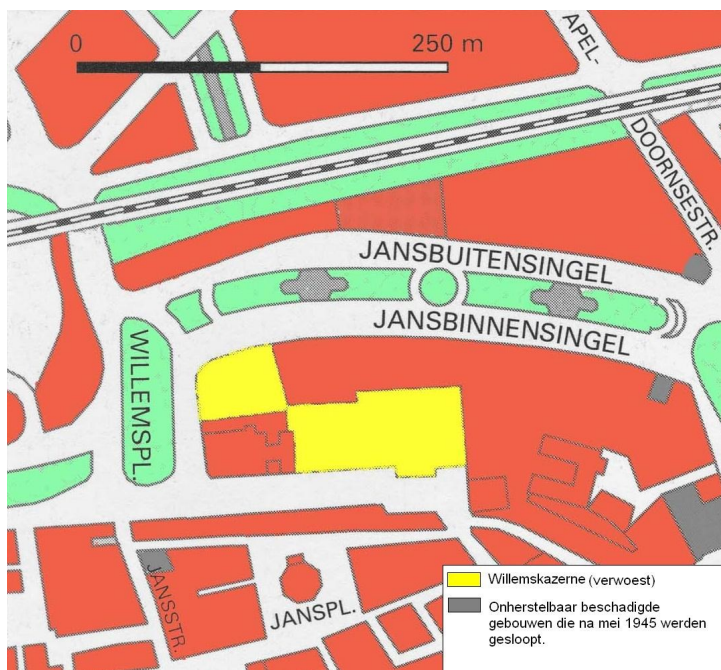
“Op 17 september 1944, toen de geallieerde luchtlandingen bij Arnhem plaats vonden, was ik gelegerd in een sector aan de Waal tussen Gorinchem en Zaltbommel, met de SS Unterführerschule, die indertijd in Arnhem heeft gelegen. Deze Unterführerschule (Onderofficiersschool) bestond uit twee compagnieën. Het waren allen jonge mannen van zo ongeveer 24 jaar. Ik had de opdracht om de uit België terugtrekkende troepen, alsmede de vijand aldaar op te vangen.”[3]

Lippert en zijn eenheid werden kort na het bombardement naar Rhenen verplaatst, waar ze werden versterkt met alle overige Duitse matrozen en soldaten die in het westen van Nederland bijeengebracht konden worden. Zij zouden tot het einde van de Slag om Arnhem ten westen van Oosterbeek in actie blijven – het bombardement op de Willemskazerne had dus in feite weinig zin, omdat er vrijwel geen troepen aanwezig waren. De Britse legerleiding dacht er duidelijk anders over.

34 Britse Mosquito vliegtuigen kwamen om 13.30 uur over de Gelderse hoofdstad om de Willemskazerne aan het Willemsplein, de Menno van Coehoorn- en de Saksen Weimar kazerne nog een keer te bombarderen. Twee Britse vliegtuigen werden neergeschoten door Duitse kanonnières. De brandweer beperkte zich tot het blussen van panden in de nabije omtrek van de kazernes. De Arnhemse barakken zelf werden niet geblust, uit angst voor ontploffingsgevaar van opgeslagen voorraden met munitie. Uitzondering was de omgeving van de Willemskazerne, waar de brandweer verhinderde, ondanks waarschuwingen van de Duitsers voor explosiegevaar, dat de brand oversloeg naar de Jansbinnensingel en de nabije HBS. Helaas viel bij de luchtaanvallen ook een aantal burgerslachtoffers.[4]

De Willemskazerne bleef hele zondagmiddag en -nacht doorbranden. Na de oorlog werden de ruïnes van het complex gesloopt. De nabijgelegen HBS kon gespaard worden, maar dat gold niet voor het chique café-restaurant 'Royal' dat door architect Willem Diehl was ontworpen. Het gebouw liep aanzienlijke brandschade op en werd in april 1945 bij de uiteindelijke bevrijding van Arnhem nog verder beschadigd. Een veelvuldig gepubliceerde foto van Britse kanonnières van de 49th 'Polar Bears' Infantry Division met een 17-ponder anti-tankkanon is in dit gebouw genomen.

Het Gele Rijdersplein

Plattegrond die de situatie rondom het Willemsplein / Gele Rijdersplein in 1944 weergeeft (Copyright Cartografisch Bureau MAP/Bert Stamkot).

Het Willemsplein kromp enorm in na de oorlog door de aanleg van het Gele Rijdersplein. De plaats waar vroeger de militaire manege van de Willemskazerne had gestaan werd in de jaren vijftig omgedoopt tot Gele Rijdersplein als herinnering aan hun aanwezigheid in de stad.^[5] Het Korps Rijdende Artillerie was al in de oorlog afgeschaft, maar werd op aandringen van voormalige Gele Rijders in januari 1963 weer opgericht. De 11de Afdeling Veldartillerie werd bij die gelegenheid omgedoopt in 11de Afdeling Rijdende Artillerie. Het regiment kreeg onderdak in de Saksen Weimarkazerne, totdat zij in 1999 werd overgeplaatst naar de Tonnetkazerne in 't Harde.^[6]

Vooruitlopend op de discussie over een wederoprichting van de Gele Rijders kreeg de Arnhemse beeldhouwer Gijs Jacobs van den Hof (1899-1965) was eind jaren vijftig benaderd door de gemeenteraad om een passend beeld te maken van een Gele Ridder te paard voor op het Gele Rijdersplein.

Het ontwerp dat Jacobs van den Hof maakte, vond hij zelf niet mooi, en ook de raadsleden waren niet tevreden: ze vonden het ronduit saai, en het maakte een houterige indruk. Een aanbesteding om het kunstwerk te maken, had de beeldhouwer echter al ontvangen, zodat hij besloot om het toch te realiseren in brons.

Het beeld werd in atelier Bousquet in Parijs vergroot, en bij een bronggieterij in Soest gegoten. In december 1963 werd het in het bijzijn van Jacobs van den Hof en burgemeester Matser onthuld door prins Bernhard.^[7] Het kunstwerk is een blijvende herinnering aan de voormalige Willemskazerne en het Korps Rijdende Artillerie.

[1] A. Korthals-Altes, Luchtgevaar : luchtaanvallen op Nederland 1940 – 1945 (Amsterdam 1984) 225

[2] Hen Bollen, Corridor naar de Rijn (Zutphen 1988) 27.

[3] Tjeerd Holwerda, Proces-Verbaal, houdende verklaringen van de Commandant van het v.m. SS Wachbataljon en diens adjudant (P.A. Helle en A.P.H.G. Naumann), de SS Standartenführer H.M. Lip-pert en de SS Obersturmführer H.W. Fernau, betreffende de slag om Arnhem van 17 tot en met 25 September 1944, met bijlagen (Politie Utrecht, Bureau Opsporing Oorlogsmisdrijven, Sub-commissie Utrecht. Dossier 586/25, 17 maart 1948), 17-18. L.P.J. Vroemen Collectie (Gelders Archief, 2867), Band D.1.11.

[4] Korthals-Altes, Luchtgevaar, 228-229.

[5] A.B.C. Schulte en A.G. Schulte, De verdwenen stad. Arnhem voor de verwoesting van 1944-1945 (Utrecht 2004), 74.

[6] [Geschiedenis 11 AfdRA](#) (Geraadpleegd op 28 januari 2016).

[7] De Gele Rijder <http://www.jacobsvandenhof.com/306.htm> (Geraadpleegd op 11 juni 2007)